

Yusif Rüstəmov

SOSIAL-SİYASİ VƏ HÜQUQİ TƏLİMLƏR TARİXİ

Azərbaycan Universitetinin nəşriyyatı

Bakı-2007

66.1(0)+60.501.3+
+62.3
R.06

Azərbaycan MEA-nın Fəlsəfə və Siyasi-Hüquqi
Tədqiqatlar İnstitutu

Azərbaycan Respublikası Təhsil Nazirliyi
Azərbaycan Universiteti

Yusif Rüstəmov

SOSIAL-SİYASI VƏ HÜQUQİ TƏLİMLƏR TARİXİ

(İkinci nəşr, əlavə və dəyişikliklərlə)

Azərbaycan Universitetinin nəşriyyatı
Bakı-2007

Elmi redaktor:

hüquq elmləri doktoru, professor,
əməkdar elm xadimi

Ağababa Rzayev

Rəyçilər:

Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyasının
həqiqi üzvü, fəlsəfə elmləri doktoru,
professor, əməkdar elm xadimi

Fuad Qasımzadə

Fəlsəfə elmləri doktoru, professor

Nurqəlam Mikayılov

Fəlsəfə elmləri doktoru, professor

Əlisə Əhmədov

Redaktor:

Rəhilə Həsənova

Yusif Rüstəmov

Sosial-siyasi və hüquqi təlimlər tarixi. Bakı, Azərbaycan Uni-
versitetinin nəşriyyatı, 2007, 423səh.

Kitab müəllifin Azərbaycan Universitetində oxuduğu mühazirələr əsasin-
də yazılmışdır. Həmin mövzuda yazılmış başqa kitablardan fərqli olaraq bu-
rada Şərqi ölkələrdə və Azərbaycanda sosial-siyasi və hüquqi fikir tarixinə
daha çox yer ayrılıb. Kitab qədim dövrdən indiyə qədər olan böyük tarixi
dəyişmələri üçün müəllif kitabın həcmi artırılmamaq üçün ümumiləşdirmələ-
rə daha çox fikir verir.

Kitab elmi işçilər, müəllimlər, tələbələr və geniş oxucu dairəsi üçün nəzər-
də tutulmuşdur.

ISBN 9952-428-03-7

Azərbaycan Universitetinin nəşriyyatı Bakı-2007

İçindəkilər

Redaktordan	13
Giriş	16
I. Sosial-siyasi və hüquqi təlimlərin yaranması və inkişafı	19
1. Sosial-siyasi və hüquqi təlimlər tarixinin predmeti	19
2. Sosial-siyasi və hüquqi təlimlər anlayışı və onların strukturu	21
3. Sosial-siyasi və hüquqi təlimlər tarixində xüsusi və ümumbəşəri cəhətlər. Tarixilik prinsipi	23
II. Qədim Şərq ölkələrində sosial-siyasi və hüquqi fikir	25
1. Qədim Misir və Mesopotamiyada sosial-siyasi və hüquqi fikir	25
1.1. Qədim Misirdə sosial-siyasi və hüquqi fikir	25
1.2. Mesopotamiyada sosial-siyasi və hüquqi fikir	27
2. Qədim Hindistanda sosial-siyasi və hüquqi fikir	30
2.1. Qədim Hindistanda sosial-siyasi və hüquqi fikrin qaynaqları	30
2.2. Qədim Hindistanda əxlaq, hüquq, dövlət haqqında təlimlər	31
3. Qədim Çində sosial-siyasi və hüquqi fikir	37
3.1. Qədim Çində sosial-siyasi və hüquqi fikrin meydana gəlməsi	37
3.2. Qədim Çində sosial-siyasi və hüquqi fikrin əsas istiqamətləri	38
3.3. Qədim Çində sosial utopiyalar	43
III. Qədim Yunanıstan və Romada sosial-siyasi və hüquqi təlimlər	45
1. Qədim Yunanıstanda sosial-siyasi və hüquqi təlimlər	45
1.1. Qədim Yunanıstanda dövlət quruluşu	45

1.2. B.e.ə. IX-VI əsrlərdə sosial-siyasi fikir	46
1.3. Pifaqor cəmiyyət və dövlət haqqında	48
1.4. Heraklit cəmiyyət və dövlət haqqında	49
1.5. Demokrit dövlət və hüquq haqqında	50
1.6. Sofistlər cəmiyyət və dövlət haqqında	51
1.7. Sokrat əxlaq və hüquq haqqında	51
1.8. Platonun sosial-siyasi və hüquqi görüşləri	53
1.9. Aristotel cəmiyyət və dövlət haqqında	59
1.10. Epikur əxlaq və hüquq haqqında	63
2. Qədim Romada sosial-siyasi və hüquqi təlimlər	64
2.1. Sosial-siyasi və hüquqi fikrin əsas istiqamətləri	64
2.2. Mark Tulli Siseronun siyasi-hüquqi görüşləri	65
2.3. Roma stoikləri cəmiyyət və dövlət haqqında	68
2.4. Qədim Romada hüquqi təlimlər	69
IV. Azərbaycanı islamıqədərki dövrdə sosial-siyasi fikir	72
1. Zərdüştlükdə sosial-siyasi və hüquqi fikir	72
2. Mani təlimi (maniheizm). Məzdəkilik	74
3. Albaniyada xristianlığın yayılması və onun sosial-siyasi həyatda rolu	75
V. Orta əsr Avropasında sosial-siyasi və hüquqi təlimlər	78
1. Orta əsrlərdə Avropada sosial-siyasi quruluş. Siyasi fikrin qaynaqları	78
1.1. Sosial-siyasi quruluş	78
1.2. Siyasi fikrin qaynaqları	79
2. Xristian siyasi-hüquqi fikrinin əsasları	80
3. Xristian dininin siyasi həyatda rolu	82
4. Avqustin kilsə və dövlət münasibətləri haqqında	83
5. Sxolastika və siyasət (Tomas Akvinat. Rocer Bekon)	86
6. Katolik kilsəsinə qarşı siyasi müxalifət	88
VI. IX-XVII əsrlərdə Rusiyada sosial-siyasi fikir	89

1. IX-XIII əsrlərdə Rusiyada sosial-siyasi fikir	89
2. XIV-XVI əsrlərdə Rusiyada siyasi fikir	90
3. XVII əsrdə Rusiyada siyasi fikir	94
VII. Azərbaycan xalq ədəbiyyatında	
sosial-siyasi fikir	97
1. «Dədə Qorqud» eposunda insan, cəmiyyət və dövlət haqqında	97
2. Azərbaycan dastan və nəğillərində insan və onun əxlaqi keyfiyyətləri, xeyir və şər arasında mübarizə haqqında	99
3. Atalar sözlərində sosial-siyasi və etik-hüquqi fikirlər	100
VIII. IX-XIV əsrlərdə Yaxın və Orta Şərq ölkələrində sosial-siyasi və hüquqi fikir.....	102
1. Şəriət	102
2. Müsəlman ölkələrində siyasi-hüquqi təlimlərin mənşəyi. Əsas fikir cərəyanları	104
3. İslam məzhəbləri	106
4. Əl-Fərabinin sosial-siyasi görüşləri.....	109
5. İbn Sinanın sosial-siyasi görüşləri	111
6. İbn Rüşd dövlət və hüquq haqqında	112
7. İbn Xaldunun siyasi-hüquqi görüşləri.....	113
IX. VII-XIV əsrlərdə Azərbaycanda	
sosial-siyasi fikir	115
1. VII-X əsrlərdə Azərbaycanda sosial-siyasi fikir	115
1.1. VII-X əsrlərdə Azərbaycanda tarixi mühit	115
1.2. Xürrəmilik təlimi.....	115
1.3. Müsəlman hüququ	116
2. XI-XII əsrlərdə Azərbaycanda sosial-siyasi fikir	117
2.1. XI-XII əsrlərdə Azərbaycanda tarixi və mədəni mühit.....	117
2.2. Müsəlman hüququ	118
2.3. Şihabəddin Sühreavərdinin sosial-siyasi görüşləri.....	119
2.4. Nizaminin sosial-siyasi görüşləri	120

3. XIII-XIV əsrlərdə Azərbaycanda sosial-siyasi fikir	121
3.1. XIII-XIV əsrlərdə Azərbaycanda tarixi və mədəni mühit.....	121
3.2. Fəqih (hüquqşünas) alimlər.....	122
3.3. Siracəddin Urməvinin sosial-siyasi və hüquqi görüşləri.....	123
3.4. Nəsrəddin Tusinin sosial-siyasi görüşləri	125
X. İntibah (Renessans) dövründə Avropada sosial-siyasi və hüquqi görüşlər.....	128
1. İntibah mədəniyyətinin və humanizminin əsas xüsusiyyətləri	128
2. İntibah dövründə siyasi təlimlər (Erazm Rotterdamlı, Nikkola Makiavelli)	129
3. Utopik sosialistlərin sosial-siyasi görüşləri	134
4. Reformasiyanın sosial-siyasi mahiyyəti	137
XI. XV-XVIII əsrlərdə Azərbaycanda sosial-siyasi fikir	141
1. XV-XVIII əsrlərdə Azərbaycanda tarixi və mədəni mühit.....	141
2. Nəsiminin yaradıcılığında sosial-fəlsəfi fikir	142
3. Füzulinin sosial-siyasi görüşləri.....	143
XII. XVI-XVIII əsrlərdə Avropada sosial-siyasi və hüquqi təlimlər	146
1. İlk burjua inqilabları dövründə kilsə, dövlət, hüquq problemləri	146
1.1. Reformasiyanın siyasi-hüquqi nəticələri və dövlət absolyutizminin (mütləqiyyətin) mədh edilməsi. Jan Bodən	146
1.2. Tomas Hobbs cəmiyyət və dövlət haqqında	149
1.3. Con Lokkun siyasi-hüquqi görüşləri.....	151
1.4. Benedikt Spinoza dövlət və hüquq haqqında.....	152
2. XVII-XVIII əsrlərdə Fransada sosial-siyasi və hüquqi təlimlər	155
2.1. XVII əsrdə Fransada sosial-siyasi və hüquqi fikir	155

2.2. XVIII əsrdə Fransada sosial-siyasi və hüquqi fikir	156
XIII. XVIII əsrdə Rusiyada sosial-siyasi fikir	165
1. XVIII əsrin birinci yarısında Rusiyada sosial-siyasi fikir.....	165
2. XVIII əsrin ikinci yarısında Rusiyada sosial-siyasi fikir.....	168
XIV. XVIII əsrin axırında ABŞ-da sosial-siyasi və hüquqi təlimlər	172
1. İstiqlaliyyət uğrunda mübarizə dövründə ABŞ-da sosial-siyasi fikrin formalaşması	172
2. Tomas Ceffersonun siyasi-hüquqi görüşləri.....	173
3. Tomas Peynin siyasi-hüquqi görüşləri.....	174
4. «Federalist»in sosial-siyasi və hüquqi görüşləri I.....	75
XV. XVIII əsrin axırı – XIX əsrin əvvəllərində Almaniyada sosial-siyasi və hüquqi fikir	178
1. Alman maarifçilərinin sosial-siyasi və hüquqi görüşləri.....	178
2. İ.Kant dövlət və hüquq haqqında	179
3. U.Q.Fixtenin siyasi-hüquqi görüşləri	182
4. Hegel dövlət və hüquq haqqında	183
XVI. XIX əsrin birinci yarısında Avropada sosial-siyasi və hüquqi təlimlər	189
1. XIX əsrin birinci yarısında Avropada sosial-siyasi və hüquqi fikrin əsas istiqamətləri	189
2. Fransada liberalizm təlimi.....	190
3. İngiltərədə liberalizm təlimi	193
4. Almaniyada liberalizm təlimi	198
5. Oqyüst Kontun sosial-siyasi görüşləri.....	200
6. Utopik sosialistlərin sosial-siyasi görüşləri	201
XVII. XIX əsrdə Rusiyada sosial-siyasi və hüquqi fikir	204
1. XIX əsrin birinci rübündə Rusiyada sosial-siyasi fikrin əsas istiqamətləri.....	204
2. Dekabristlərin sosial-siyasi görüşləri.....	205
3. Qərbçilər və slavyanofillərin sosial-siyasi görüşləri	206

4. Rus inqilabçı demokratlarının sosial-siyasi görüşləri.....	207
5. XIX əsrin 60-70-ci illərində rus inqilabçı xalqçılarının sosial-siyasi və hüquqi görüşləri	208
6. XIX əsrin ikinci yarısında Rusiyada dövlət və hüquq haqqında liberal nəzəriyyələr	211
XVIII. XIX əsrdə Azərbaycan maarifçilərinin sosial-siyasi və hüquqi görüşləri	214
1. Azərbaycan maarifçiliyini şərtləndirən tarixi və mədəni mühit.....	214
2. Abbasqulu ağa Bakıxanovun sosial-siyasi görüşləri.....	215
3. Mirzə Kazım bəyin sosial-siyasi və hüquqi görüşləri.....	216
4. Mirzə Fətəli Axundovun sosial-siyasi görüşləri.....	219
5. Həsən bəy Zərdəbinin sosial-siyasi görüşləri.....	221
6. Cəmaləddin Əfqaninin sosial-siyasi görüşləri.....	222
XIX. XIX əsrin ikinci yarısında Avropada sosial-siyasi və hüquqi təlimlər	224
1. XIX əsrin ikinci yarısında Avropada sosial-siyasi və hüquqi təlimlərin əsas istiqamətləri	224
2. Hüquqi pozitivizm.....	225
3. Mənafe hüquqşünaslığı	226
4. Herbert Spenserin sosial-siyasi görüşləri	227
5. Zorakılıq nəzəriyyəsi	228
6. Fridrix Nitsşenin sosial-siyasi görüşləri	229
7. Yeni kantçılıq	231
8. Anarxizm. Anarxosindikalizm	233
XX. Marksizmin sosial-siyasi və hüquqi təlimi	236
1. Marksizmin yaranmasının tarixi şəraiti, onun nəzəri mənbələri.....	236
2. Tarixin materialist anlayışı.....	237
3. Dövlət və hüquq haqqında marksist təlim.....	238
4. Sınıf mübarizə, sosialist inqilabı və proletariat	

diktaturası haqqında nəzəriyyə.....	240
5. Kommunizm cəmiyyəti haqqında təlim	244
6. XIX əsrin sonu – XX əsrin əvvəllərində marksizmin sosial-siyasi ideyalarının yayılması	246
7. Rusiyada marksizm	248
7.1. G.V.Plexanov dövlət, sinif və inqilab haqqında	248
7.2. V.I.Lenin və marksizmin siyasi fəlsəfəsi	250
7.3. İ.V.Stalinin siyasi görüşləri.....	252
8. XX əsrdə Avropada marksist siyasi görüş.....	254
9. XX əsrdə inkişaf etməkdə olan ölkələrdə marksizm	258
XXI. XX əsrdə Qərbdə sosial-siyasi və hüquqi təlimlər.....	259
1. XX əsrdə Qərbdə sosial-siyasi və hüquqi fikrin əsas istiqamətləri	259
2. Normativizm	260
3. Sosioloji və psixoloji hüquq nəzəriyyələri.....	261
4. XX əsrdə təbii hüquq nəzəriyyələri	264
5. Ümumi rifah dövləti nəzəriyyəsi	266
6. Industrial, postindustrial və informasiya cəmiyyət nəzəriyyəsi.....	268
7. Plüralist demokratiya nəzəriyyəsi.....	274
8. Müvazinət və konflikt (münaqişə) nəzəriyyələri.....	275
9. Elita (seçmə adamlar) nəzəriyyəsi.....	280
10. Avtoritarizm və totalitarizm nəzəriyyəsi.....	283
11. Faşizm ideologiyası. Nasional-sosializm	286
12. Konvergensiya nəzəriyyəsi	293
13. Solidarizm nəzəriyyəsi.....	294
14. Sosial-siyasi baxımdan müasir global problemlər	295
15. Qloballaşma və milli dövlət.....	300
16. XX əsrin ikinci yarısında geniş yayılmış bir sıra siyasi fikir cərəyanları	313
XXII. Müasir Şərqdə sosial-siyasi və hüquqi fikir	321
1. Şərq ölkələrinin inkişaf yolları və onların sosial-siyasi və hüquqi fikirdə əks olunması	321
2. XX əsrdə Çində sosial-siyasi fikir	327
2.1. Sosialist ideyaları	327

2.2. Marksizm	329
2.3. İslahatlar siyasəti.....	330
3. XX əsrdə Hindistan və Pakistanda sosial-siyasi və hüquqi fikir	333
3.1. Məhəmməd İqbalın sosial-siyasi görüşləri	333
3.2. Məhəmməd Əli Cinnanın siyasi görüşləri	335
3.3. Mohandas Karamçand Qandinin siyasi görüşləri	338
3.4. Cəvahirləl Hehrunun sosial-siyasi görüşləri	341
4. İndoneziyanın ilk prezidenti Əhməd Sukarnonun sosial-siyasi görüşləri.....	345
5. İranda müasir sosial-siyasi fikir	350
5.1. İmam Xəməyninin sosial-siyasi və hüquqi görüşləri.....	350
5.2. Əli Şəriətinin sosial-siyasi görüşləri.....	355
5.3. İranda müasir siyasi vəziyyət	356
6. XX əsrdə ərəb ölkələrində sosial-siyasi fikir	357
7. XX əsrdə Türkiyədə sosial-siyasi və hüquqi fikir.....	361
7.1. XIX əsrin axırı – XX əsrin əvvəllərində Türkiyədə sosial-siyasi fikir	361
7.2. Ziya Gökalpın sosial-siyasi görüşləri.....	363
7.3. Kamal Atatürkün siyasi görüşləri.....	367
7.4. Müasir Türkiyədə sosial-siyasi vəziyyət.....	371
XXIII. XX əsrdə Azərbaycanda sosial-siyasi və hüquqi fikir	373
1. XX əsrin əvvəllərində Azərbaycanda tarixi və mədəni mühit. Sosial-siyasi fikrin əsas istiqamətləri	373
2. Cəlil Məmmədquluzadənin yaradıcılığında və «Molla Nəsrəddin» jurnalında sosial-siyasi və hüquqi məsələlər	375
3. Əli bəy Hüseynzadənin sosial-siyasi görüşləri	381
4. Əhməd bəy Ağayevin (Ağaoğlunun) sosial-siyasi və hüquqi görüşləri.....	385
5. Məmmədəmin Rəsulzadənin sosial-siyasi görüşləri.....	398
5.1. Yaradıcılıq fəaliyyətinin başlanğıcı	398
5.2. 1913-1920-ci illərdəki fəaliyyəti	401
5.3. 1920-ci ildən sonrakı mühacirət dövrü	406

Hörmətli oxucu,

“Müəlliflik hüququ və əlaqəli hüquqlar haqqında” Azərbaycan Respublikası Qanununun 18-ci və 19-cu maddələrinə uyğun olaraq müəlliflik hüququnun qorunması məqsədilə əsərin tam mətni ilə Kitabxananın oxu zalında tanış ola bilərsiniz.

